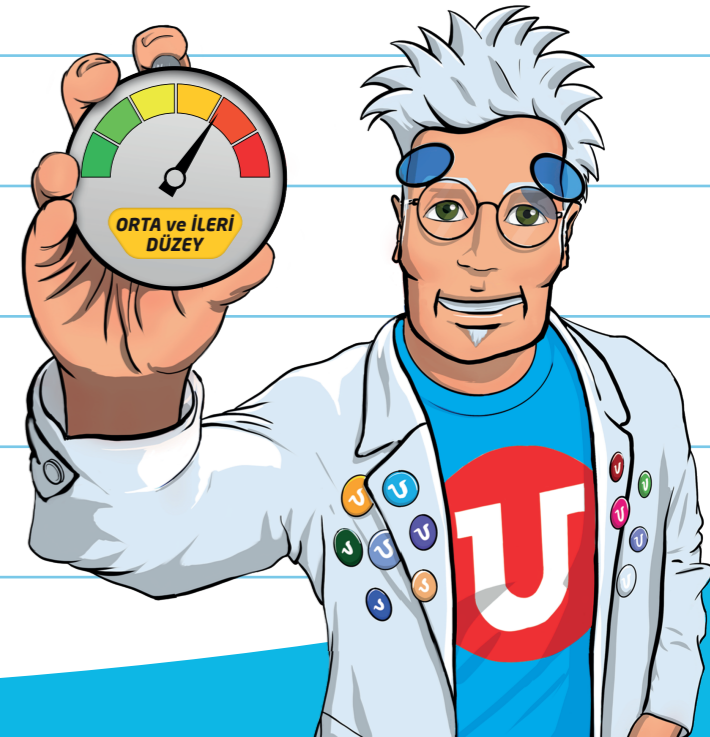

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

*Orta Çağ'da Devlet ve Toplum,
Ekonomi, Askeri
Organizasyonlar ve
Hukuk*

ORTA ÇAĐDA DÜNYA

ORTA ÇAĞ DA SİYASİ YAPILAR

TOPLUM

EKONOMİ

ASKERİ ORGANİZASYONLAR

HUKUK

AVRUPA

- Kavimler Göçü'nden sonra 395'te Roma İmparatorluğu Batı ve Doğu olarak ayrıldı.
- Avrupa'nın sosyo-ekonomik ve kurumsal yapısında büyük değişiklikler yaşandı.
- Batı Roma İmparatorluğu 476'da yıkıldı.
- Avrupa'da FEODALİTE ortaya çıktı.
- Feodalite sistemi;
 - merkezi iktidarın yok olduğu,
 - karışıklıkların ve güvensizliklerin yerleştiği,
 - kent yaşamının önemini yitirdiği,
 - ticaretin neredeyse durduğu bir sistemdir.

Derebeyi Şatosu

Eşitsizlik üzerine şekillenen Orta Çağ Avrupası şöyle ayrılmıştır:

- **Soylular:** Asiller ve askerlerdir. Yönetme yetkileri vardır.
- **Din adamları:** Aforoz, Enterdi, Endüljans sayesinde ayrıcalıklı ve zengin bir hale geldiler. Krallar Papa'nın elinden taç giyer.
- **Burjuvalar:** Ticaretle uğraşan yönetme yetkisi olmayan sınıftır.
- **Köylüler:** Toprakla beraber kralın ve asillerin malıdır.

Örnek:

Orta Çağ Avrupası'nda toplumun yönetim ve askerlik alanında yetkili asiller, din alanında rahipler, ticaret ve zanaat alanında burjuvalar ve toprağı işlemekle mükellef köylüler olarak tabakalı toplum gruplarına ayrılması aşağıdakilerden hangisinin Avrupa'da görüldüğünü gösterir?

- A) Eşitsizlik esasına dayalı sınıfsal yapının
- B) Modern devletin temellerinin atıldığıının
- C) Toprak sahiplerinin köylüler olduğunun
- D) Kilise'nin etkinlik alanının daraldığıının
- E) Siyasi birliği güçlü tutan esasların benimsendiğinin

! NOT

- Krallar siyasi otoritelerini derebeylerle (kont, dük, baron, lord) paylaşmıştır.
- Krallar iktidarlarını korumak için soylularla iyi geçinmek zorunda kalmıştır.
- 1215'te İngiltere'de Kral Yurtsuz John derebeylerin baskısıyla Magna Charta'yı ilan etmiştir.
- Feodal sistemde koruma altına girene vassal, korumayı kabul eden senyöre süzeren denilmiştir. Vassal üstündekine vergi öder ve yılın belli zamanlarında askerleriyle birlikte savaşa katılırdı.

DOĞU ROMA İMPARATORLUĞU

- Merkez İstanbul olmak üzere Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika'da etkin olmuştur.
- Bizans İmparatorları güçlerini Tanrı'dan alan otokrat bir lider konumundadır.
- **Otokrasi:** Monarşinin çeşididir. Siyasi yetkiler kralın elindedir. Ancak yönetim miras yoluyla değil, kişiler tarafından ele geçirilmiştir.

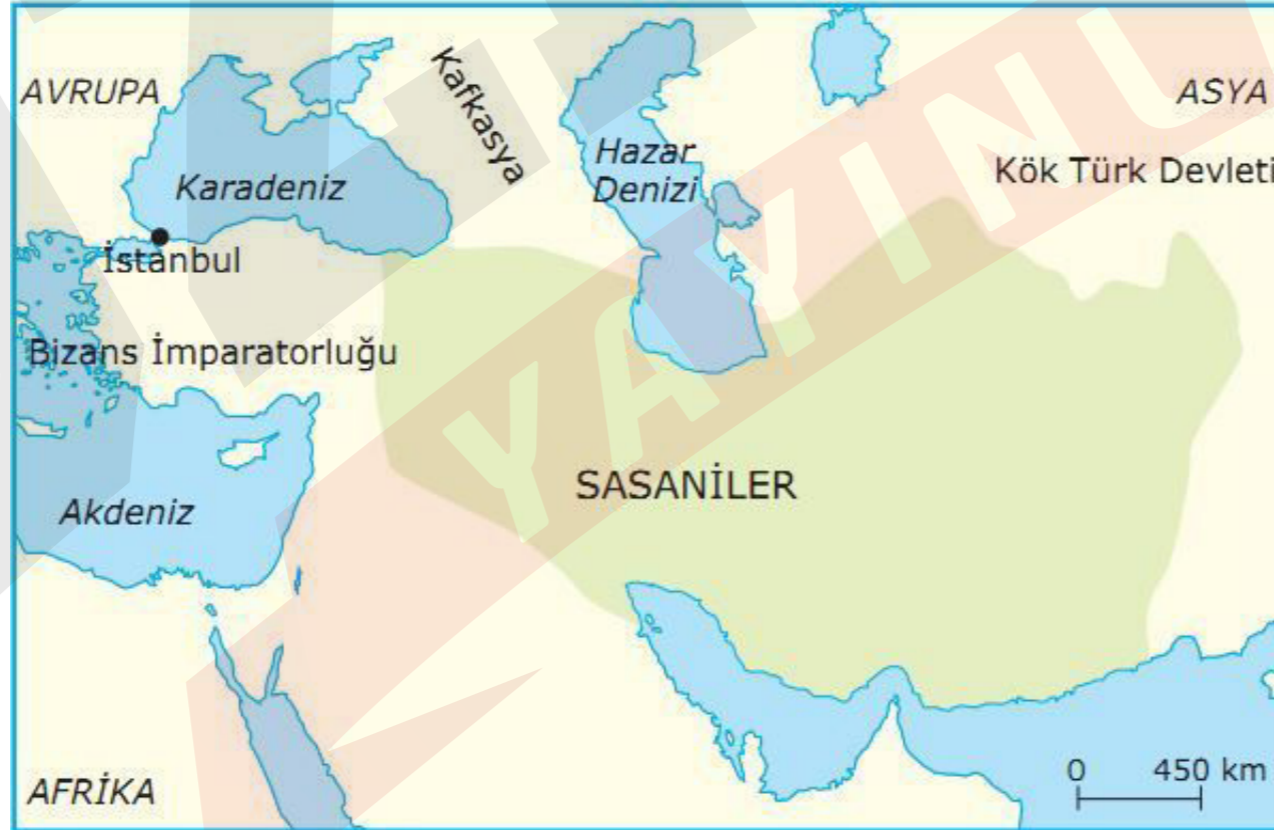
Doğu Roma İmparatorluğu

SASANİLER

- Şehinşah (Kralların kralı) unvanlı krallar Tanrı Ahuramazda'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak mutlak otoriteye sahiptirler.
- Kafkasya, Mezopotamya, İran'a hükmettiler.
- Akhunlarla ve Bizans ile mücadele ederken Köktürklerle ittifak yaptılar.
- Hz.Ömer Dönemi'nde Nihavent Savaşı'ndan sonra yıkılmışlardır.

Sasaniler

MOĞOLLAR

- Kurucusu Temuçin'dir.
- 1206'da yapılan Kurultayda kağan seçilerek Cengiz adını almıştır.
- Büyük Şaman 1206 kurultayında Temuçin'in Gök Tanrı tarafından seçildiği şeklinde kehanette bulunmuştur.
- Bu kehanetinde "Temuçin ile çocuklarına dünyanın tüm topraklarını bağışladım ve kendisine Cengiz Han ismini verdim." şeklinde Gök Tanrı'nın kendisine haber verdiğini söylemiştir.
- -Cengiz Han hayattayken topraklarını dört oğlu arasında paylaştırmıştır. (İlhanlı, Çağatay, Kubilay, Altın Orda)

Moğollar

! DİKKAT

- Germen krallıkları önceleri halk tarafından seçilmelerine rağmen, zamanla halk gücü yerini kiliseye bırakmıştır.
- Kilise gücünü Tanrı'dan aldığını Tanrı'nın yönetim yetkisini Papa'ya verdiğini savunmuştur.
- Orta Çağ'da kralların Papa'nın elinden taç giymeleri monarşik güçlerini pekiştirme amaçlıdır.
- İran ve Orta Asya'da hükümdarlar meşruiyetlerinin kaynağını dine dayandırmışlardır.
- Çinliler imparatorlarına "Tanrı'nın Oğlu" demiştir.

Örnek:

Orta Çağ'da Asya ve Avrupa devletleri meşruiyetlerinin kaynağını genellikle dine dayandırıyorlardı. İktidarı ele geçiren yöneticiler devletin tanrısal bir kurum olduğunu, devletin tanrının isteğiyle kurulduğunu, kendilerinin ise tanrının yeryüzündeki temsilcileri olduğunu söylüyorlardı.

Orta Çağ'daki devletlerin bu yaklaşımları aşağıdakilerden hangisinin etkinliğini pekiştirmeye yöneliktir?

- A) Monarşik güçlerini
- B) Kilisenin nüfuzunu
- C) Ticaret faaliyetlerini
- D) Hukukun işleyişini
- E) Askeri unsurlarını

İLK VE ORTA ÇAĞ DA TOPLUMSAL TABAKALAŞMA

- Toplayıcılık ve avcılığa dayanan ilk toplumlarda çok az tabakalaşma olmasına karşın,
- tarımsal üretimin gelişmesiyle zenginliğin artması sonucu tabakalaşma da artmıştır.
- Hindistan'da Kast Sistemi görülmüştür.
- Bu sistemde toplum;
- Brahmanlar (Din adamları)
- Kşatriyalar (asiller, askerler)
- Vaysiyalar (tüccarlar, esnaflar, zanaatkarlar)
- Südralar (Çiftçiler, işçiler)
- Paryalar (Köleler)
- olarak ayrılmıştır.

! NOT

→ Kast Sistemi'nde sınıflar arası geçiş ve evlenme yasaktır.

Hindu Tapınağı

ORTA ÇAĞ'DA TİCARET

TİCARET YOLLARI

İpek Yolu

KRAL YOLU

- Pers İmparatoru Darius'un yaptırdığı bu yol Ege Bölgesi'ndeki Salihli civarındaki Sardes'ten başlayarak Pers İmparatorluğu'nun başkenti Sus'a kadar uzanır.
- Anadolu yollarının belkemiğini oluşturur.

İPEK YOLU

- Çin ve Orta Doğu ile Avrupa arasında transit kara ticaretinin yapıldığı en işlek yoldur.
- İpek yoluna hakim devletlerin değişmesi İpek yolu güzergahının değişmesine neden olmuştur.
- İpek yolundaki güç mücadelesinin belirleyicileri Çinliler, Türkler, Moğollar, Farslar, Araplar ve Ruslardır.

KÜRK YOLU

- Don Nehri'nin denize döküldüğü yerden başlayıp Ural Dağları ve Güney Sibiryaya ormanları sınırından Altaylar'a, Sayan Dağları üzerinden Çin'e ve Amur Nehri'ne ulaşan yoldur.
- Bu yol üzerinde çeşitli hayvanların deri ve postları taşındığı için **Kürk Yolu** denilmiştir.

BAHARAT YOLU

- Hindistan'dan Avrupa'ya uzanan ticaret yoludur.
- Baharat ticareti yapıldığı için bu ismi almıştır.

! NOT

- Sözü edilen ticaret yollarının zaman içinde Müslüman devletlerin eline geçmesi İslam dünyası üzerine iki yüzyıla yakın sürecek olan Haçlı Seferleri'nin başlamasına neden olmuştur. Bu seferler başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Örnek:

Bu haritaya göre,

- I. egemen güçler değiştikçe ticaret yolları güzergahının da değiştiği,
- II. Hindistan'dan başlayarak Anadolu'ya kadar Baharat Yolu ile ticaret faaliyetlerinin sürdürüldüğü,
- III. Doğu Avrupa'dan Mançurya'ya ulaşan ticaret yolunun Kürk Yolu olarak bilindiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

TİCARET MEKÂNLARI

KARUM

- Asurlu tüccarların şehrin dışında oluşturdukları ticari faaliyetlerin yapıldığı yerlerdir. Kayseri Kültepe'deki Kaniş en önemlisidir.

ARASTA

- Aynı esnaf grubuna ait dükkânların bir sokak üzerinde sıralanması ile meydana gelmiştir.

AGORA

→ Şehir devletlerinde ticari faaliyetlerin yapıldığı yerlerdir.

KERVANSARAYLAR

→ Kervanların güvenliği ve konaklaması için ana yol kenarında yapılmışlardır.

HANLAR

→ Malların depolandığı, yolcuların konakladığı yerlerdir.

RİBAT

- İslamiyet'in ilk dönemlerinde korunma, savunma ve askeri amaçlı inşa edilerek karakol ve ordugah olarak kullanılırdı.
- XI. yüzyıldan sonra ticari konaklama amacıyla kullanılmışlardır.

PAZAR VE PANAYIRLAR

- Günümüzdeki fuarlara benzeyen panayırlar XIII. yüzyıl sonuna kadar ekonomik hayatta önemli rol oynamıştır.
- Çarşı ile aynı anlamda kullanılan ve yerel nitelik taşıyan pazarlar açık havada yer alarak, haftanın belirli günlerinde toplanmıştır.

KAPANLAR

→ Türk-İslam devletlerinde sıkça görülen kapanlar toptan ticaretin yapıldığı yerlerdir. (yağ kapanı, un kapanı)

! NOT

→ Lidyalılara kadar takasa dayalı ticaret yapılırken, MÖ. VII. yüzyılda Lidyalılar tarafından ilk defa madeni para basılmıştır.

Kervansaray

Ribat

Arasta

ASKERİ ORGANİZASYONLAR

- Orta Çağ'ın yerleşik toplumlarında ordu genellikle ücretli askerlerden oluşmuştur.
- Batı Avrupa'da VIII.yüzyılda Franklar askeri düzen olan feodal sistemi geliştirmiştir. Kral, soylu şövalyelere askeri masrafları için kraliyet topraklarından belli ölçüde arazi bağışlamıştır. Şövalyeler de krala bağlılık yemini ederek kralın savaşçısı olmuştur. Köylü askerinin yerini şövalyeler almıştır.
- Mete Han'ın kurduğu **Onlu Sistemi** örnek olarak teşkilatlanmış Moğollar at üzerinde ok kullanabilen, hareketli ve hafif süvarilerden oluşmuştur.
- Bizans'ta, Sasaniler'de ücretli askerleri vardır.
- Orta Çağ'ın sonlarına doğru İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde düzenli ve disiplinli ordulara geçiş başlamıştır.

Lejyoner

- Roma'da lejyoner denilen disiplinli ücretli askerleri vardır. Güçlü donanmaları vardır.
- Bilinen ilk Türk devleti olan Asya Hun Devleti hükümdarı Mete Han ordu-
da onlu sistemi oluşturarak günümüz kara ordusunun temelleri atılmıştır.
Türkler Turan taktiğini uygulamışlardır.

HUKUK

ROMA HUKUKU

- Roma şehrinin kuruluş tarihi olarak kabul edilen MÖ.753 yılından Doğu Roma İmparatoru Justinianus'un 565'teki ölümüne kadar geçen sürede uygulanan hukuktur.
- 12 Levha Kanunları bugünkü Avrupa ülkelerinde uygulanan hukuk sisteminin temelini oluşturur.
- Bu kanunlar Patrici- Pleb çatışması sonucunda ortaya çıkmıştır.

JUSTINIANUS KANUNLARI

Justinianus Adalet Heykeli

- 12 Levha Kanunları başta olmak üzere Roma kanunlarını toplayarak çağın ve toplumun ihtiyaçlarına uygun şekilde yeniden düzenlemiştir.
- İlk defa kamu ve özel hukuk ayrımı yapılmıştır.
- Aile, kişi, miras hukuku konularındaki düzenlemeler günümüz medeni hukukunun temelini teşkil etmektedir.
- Belli örnekler verilerek kanun maddeleri anlatılmıştır.

CENGİZ HAN YASASI

- Moğol İmparatorluğu'nun hukuk ve askerlik işlerini düzenleyen kanunlardır.
- Nesilden nesile aktarılan Türk ve Moğol törelerinin yazılı hale getirilerek düzenlenmiş şeklidir.
- Otuz üç defter halinde düzenlendiği varsayılan bu yasalar İslamiyet'i kabul eden Moğol hanedanlar tarafından da uygulanmıştır.

Cengiz Han

Örnek:

Cengiz Yasalarında, “Eğer bir kişinin elinde çalınmış bir at bulunursa kişi aynı cinsten dokuz atı ekleyerek sahibine iade edecektir. Kişi cezayı ödeyemezse yerine çocukları alınır. Eğer kişinin çocuğu yoksa kişi öldürülür.” **hükmüne yer verilmesi aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?**

- A) Mülkiyet hakkının gözetilmesi
- B) Kişi haklarının demokratik esaslarla pekiştirilmesi
- C) Çocukların eğitiminin devlet eliyle sürdürülmesi
- D) Her suçun ölümlle cezalandırılması
- E) Kamu hukuku ile medeni hukukun ayrıştırılması